Gaaâ€™ila Islaamaa-Lakk.5.3

Description

Niiti Tee Akkamitti Filattaa?-Kutaa 3ffaa
Adeemsa jireenyaa keessatti namni marsaa dargaggummaa irra yommuu gahuu humni guddaan keessa isaatti dhooya. Humni kunis humna gara fuudhaa heerumaatti isa dhiibudha. Fedhii uumamaa guuttachuuf karaan sirriin fuudhaa heeruma akka taâ€™e ni amana. Garuu dhimmichi fedhii foonii guuttachu qofa osoo hin taâ€™in kaayyoo guddaa san caalu qaba. Sanyii gaarii horuun maatii gaarii ijaaru fi gandoota lamaanitti milkaaâ€™udha. Dhimmi yoo akkana taâ€™e, dargaggeessi fuudhaaf yaadu, â€œDubartii akkamii yoo fuudhe, galma yaade gahaa?â€• jechuun yaada. Torbaan darbee keessatti amaloota gaggaarii dubartii kaayyoo guddaa kana galma akka gahuuf dhiira gargaartu ilaalle jirra. Harâ€™as itti fufuun amaloota hafan ilaalla.

7-Tan hin heerumne fi durbummaa qabdu filachuu
Uumamaan qalbiin dhiiraa fi dubartii yeroo jalqabaaf wal jaallannaan jireenya isaanii keessatti walitti rarraâ€™u. Dubartiin heerumtee yoo dhiirsa jalqabaa irraa addaan baatee ergasii dhiira lammatatti heerumte, qalbiin ishii kan jalqabaatti rarraâ€™a. Jaalala guutuu kan lammataatiif hin kennitu. Garuu yeroo jalqabaatif dubartiin hin heerumne (dubarrii), dhiira jalqabaatti yommuu heerumtu, jaalala guutuu kennitiif. Kuni hariiroon cimaan isaan jidduutti akka uumamu taasisa. Akkasumas, waliin taphachuu fi wal booharsuuf tan duraan heerumte caalaa tan hin heerumnetu namatti tola. Tarii tan duraan heerumte suni muxannoo baayâ€™ee dhiirsa jalqabaa irraa waan argatteef salphatti isa waliin tan hin deemne taâ€™uu dandeessi. Gogiinsi ishii keessatti mulâ€™achuu dandaâ€™a. Garuu tan heerumte hiikkamte ykn dhiirsi irraa duâ€™e keessa faaydan guddaan yoo jiraate, ishii fuudhun gaariidha. Mee wantoota armaan olii hubachuuf hadiisa Jaabir (radiyallahu anhu) haa ilaallu:

Jaabir bin Abdullaah (RA) akkana jedha: Abbaan kiyya ijoollee durbaa torba ykn sagal dhiisee duâ€™e. Ergasii ani dubartii duraan heerumtee hiikkamte ykn dhiirsi irraa duâ€™e fuudhe. Ergamaan Rabbiis (SAW) akkana naan jedhan, **â€œYaa Jaabir ni fuute sila?**â€• Anis, â€œEetiâ€• jedhe. Ergamaan Rabbis ni jedhan, â€œ**Tan hin heerumne (durba) moo tan duraan heerumte (gursumeetti) [fuutee]?**â€• Anis ni jedhe, â€œGursumeettiâ€• Ergamaan Rabbiis (SAW) ni jedhan, â€œ**Maaliif durba hin fuudhin, tan ati ishii taphachiistu ishiinis si taphachiistu, tan ati ishii kolfisiistu, ishiinis si kolfisiistu?â€•** Anis ni jedheen, â€œ[Abbaan kiyya] Abdullaan ijoollee dubaraa dhiisee duâ€™e. Tan akka isaanii isaanitti fidu jibbe. Kanaafu, dubartii isaaniin dhaabbattuu fi isaan fooyyessitu fuudhe.â€• Ergamaan Rabbiis (SAW) ni jedhan, â€œ**Rabbiin barakaa siif haa godhu.**â€• Sahiih Al-Bukhaari 5367

Tarii jechi gursumeetti jedhu naannoo tokko tokkootti arraba taâ€™uu waan dandaâ€™uuf dhiifama isiniin jedha. â€œTan heerumte fuudheâ€• yoo jedhe gara hiika biraatti dabuu waan dandaâ€™uuf jecha gursumeetti jedhutti fayyadamu dirqama taâ€™e. Gursumeetti jechuun tan duraan heerumtee dhiirsan addaan baate ykn dhiirsi irraa duâ€™eedha.

Wanti hadiisa irraa barannu, dargaggeessi hanga dandaâ€™een shamara (dubara) duraan hin heerumne fuudhuf haa carraaqu. Garuu dubartii gursumeetti keessa faaydan guddaan yoo jiraate fuudhu dandaâ€™a. Fakkeenyaf, akkuma Jaabir ijoollen xixiqoolen yoo jiraatan, ijoolle tannin akka kunuunsituuf ishii fuudhu dandaâ€™a. Ammas, dubartiin tuni dhiirsi irraa duâ€™uun yaatimman kan miidhaman yoo taâ€™e, haala gaariin isaan guddisuuf ishii fuudhu dandaâ€™a. Ammas, tarii dubartiin tuni iimaanni ishii cimaa taâ€™uu dandaâ€™a. Yoo akkas taâ€™e, shamara iimaana hin qabne fuudhu irra dubartii iimaana qabdu tan jaarsi irraa duâ€™e ykn addaan baate fuudhutu irra caala.

8-Dubartii baayâ€™istee deessu filachuuâ€“ Wanta Islaamni itti nama qajeelchu keessaa tokko dubartii deessu filachuudha. Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhu:
**â€œâ€• ØªÙŽØ²ÙŽÙˆÙŽÙ'Ø¬Ù•ÙˆØ§ Ø§Ù„Ù'ÙˆÙŽØ¯Ù•ÙˆØ¯ÙŽ Ø§Ù„Ù'ÙˆÙŽÙ„Ù•ÙˆØ¯ÙŽ Ù• ÙŽØ¥Ù•Ù†Ù•Ù'ÙŠ Ù Ù•ÙƒÙŽØ§Ø«Ù•Ø±ÙŒ Ø¨Ù•ÙƒÙ•Ù Ù• Ø§Ù„Ø£Ù•Ù ÙŽÙ ÙŽ â€•â€•â€• â€•
.â€•**
â€œ**Dubartii jaallattu baayâ€™istee deessu fuudhaa, isiniin ummattoota caalati.**â€• Sunan Abi Daawud 2050

Namni jireenya isaa guutu ilma malee jiraachu hin barbaadu. Yoo ilmi hin dhalatin tarii isaan lamaan jidduu jaalalli fi hariiroon laafu dandaâ€™a. Garuu yommuu ilmi dhalatu, wal jaallatu. Tarii dhiirsi sababa ilmaatin niiti jaallata. Yookiin sababa niititin ilma jaallata. Ishiinis haaluma kanaan isa jaallatti. Haala kanaan hariiroon isaan jidduutti cima. Karaan dubartiin takka tan baayâ€™istee deessu taâ€™uu addaan baafatan lama:

1-Qaamni ishii dhibee daâ€™uumsa dhoorgu irraa nagaha taâ€™uu. Kanas karaa talaalli fayyaatin beekun ni dandaâ€™ama.
2- Haala haadha ishiitii fi obboleettiwwan ishii heeruman ilaalu. Haawwanii fi obboleettiwwan ishii warra baayâ€™isanii daâ€™an irraa yoo taâ€™an, ishiinis carraa daâ€™uumsaa guddaa qabdi.

Namni sanyii akka baayâ€™attuuf barbaadu, tuqaa tokko dagachuu hin qabu. Innis, itti gaafatamummaa fi dirqamoota maatii bahuuf of qopheessudha. Ijoollee isaa haala gaariin barsiisuu fi guddisuu, wanta badaa irraa eeguf ijannoo haa fudhatu. Taâ€™uu baannan, gaafi guddaa Guyyaa Qiyaamaa gaafatama.

9-Tan garaa laaftu, mararfattu fi jaallattuu taâ€™uu
Dubartiin ijoollee ishiitiif tan mararfattu, garaa laaftuu fi jaarsa ishii tan jaallattu yoo taate, ishii fi isa jidduutti jaalala cimaatu uumama. Kanaafi, Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan
**â€•ØµÙŽØ§Ù„Ù•ØÙ• Ù†Ù•Ø³ÙŽØ§Ø¡Ù• Ù‚Ù•Ø±ÙŽÙŠÙ'Ø´Ù• Ù€ Ø£ÙŽØÙ'Ù†ÙŽØ§Ù‡Ù•
Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙ‰ ÙˆÙŽÙ„ÙŽØ¯Ù• Ù•Ù•ÙŠ ØµÙ•ØºÙŽØ±Ù•Ù‡Ù•ØŒ
ÙˆÙŽØ£ÙŽØ±Ù'Ø¹ÙŽØ§Ù‡Ù• Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙ‰ Ø²ÙŽÙˆÙ'Ø¬Ù• Ù•Ù•ÙŠ Ø°ÙŽØ§ØªÙ• ÙŠÙŽØ¯Ù•
Ù‡Ù• â€•**â€œâ€•â€•
â€œ**Dubartoota Qureeshota keessaa irra gaarii kanneen taâ€™an, ijoollee xiqqoolee isaanitiif mararfato (garaa laafo) kan taâ€™anii fi qabeenya harka abbaa manaa isaanii jiru kan sirritti eeganiidha**.â€• Sahiih al-Bukhaari 5365 fi Sahiih Muslim 2527

Keessattu, ijoollee irraa abbaan yoo duâ€™e, kunuunsaa fi mararfannaa guddaa barbaadu. Dubartiin ijoolle kanniiniif kan mararfattuu fi jaallattu yoo taate, dhugumatti dubartii jabduu fi garmalee gaarii taatedha.

10-Tan ajajamtu fi amanamtu taâ€™uu- wanti dhiirri dubartii irraa jaallatu keessaa tokko dubartii isaaf tole jettu argachuudha. Dubartii isaaf hin ajajamnee fi olâ€™aantumma isarratti agarsiistu yoo taate, hariiroon isaan jidduu jiru dadhabaa adeema. Wal dhabbii fi rakkoon ni baayâ€™ata. Ammas, dubartiin ifaa dhoksatti dhiirsaf amanamtu yoo taate, dhugumatti ishiin namooma qabdi. Dubartiin namooma qabdu, wanta lama irratti amanamtu taate argamti. 1ffaa- Qaamaa saalaa ishii haraamaa irraa eegu irratti amanamtu taâ€™uu. Dhoksatti Rabbiin sodaachun wanta akka zinaa irraa fagaachudha. 2ffaa-qabeenya isaa irratti amanamtu taâ€™u. Bakkuma argiteetti qabeenya isaa tan hin bittineessine taâ€™uudha. Dhugumatti dubartiin wantoota lamaan kanniin irratti amanamtu taanan, jaarsi hanqinna xiqqoo ishii irraa ija gadi haa qabatu. Akkuma aadaa keenya irraa beeknu, dubartiin mana yoo miidhagsitee fi qabeenya tiiksite, â€œTuni dubartii namooma qabduâ€• jedhama. Kan alaa caalaa keessaa fi qalbii ishii yoo bareechiste namoomni ishii hangam guddaa taâ€™inna ree laata!!!!

Abu Hureeyraan akka gabaasetti, Ergamaan Rabbii (SAW), â€œDubartii tamtu gaariidha?â€• jechuun gaafatame. Innis akkana jechuun deebise, **â€œYommuu ilaalu tan isa gammachiistu, yommuu ishii ajaju tan isaaf ajajamtu, lubbuu fi qabeenya ishii keessatti wanta inni jibbuun tan isa hin faalleessine.â€•** An-Nisaaâ€™I 3231

11-Tasgabbooftu, sagaleen ishii kan ol hin kaane taâ€™uu- sababni guddaan wal dhabbii fi wal lolli dhiirsaa fi niiti jidduutti uumamuuf tasgabbii dhabuu fi lawwisuudha. Lawwisuu jechuun sagalee olkaaste loluudha. Amala gaarii keessaa tokko jarjaruu dhiisu, tasgabbaâ€™uu fi sagalee gadi qabuudha. Dhiirri dubartii tasgabbooftu, tan hin lawwisne argannaan, sababa ishiin tasgabbooftu fi sagalee gadi qabduuf daangaa ishii irratti darbuu hin qabu. Rabbiin haa sodaatu. Dhiirri fuudhaaf deemus hanga dandaâ€™een dubartii tasgabbooftu fi hin lawwisne filachuuf haa carraaqu.

12- Tan aaqila (qaruute) taate, dubbii tan hin baayâ€™isne fi iccitii isaa tan ifatti hin baasne filachuuâ€“ dubartii aaqila jechuun dubartii dubbiin daddaftuu fi akkuma feete taatu osoo hin taâ€™in, dubartii wanta ishii miidhu fi fayyadu addaan baafattudha. Wanta ishii miidhu beekun yoo irraa fagaatte, ammas wanta ishii fayyadu beekun yoo hojjatte, dhugumatti ishiin aaqila. Taâ€™uu baannan, faallaa kanaa yoo taateeâ€¦.Deebii isiniif dhiisa.

13- Dubartii Rabbiin gabbartuu, Isaaf tole jettu taâ€™uuâ€“ Dubartii salaata shanan sirnaan salaattu, keeyrii hojjachuuf dheebottu, hijaaba sirnaan uffattu taâ€™uu.

Guduunfaa
â˜ Amaloota dubartii gaarii tarreessinee jira. Garuu amaloonni kunniin hundi dubartii gaarii taate irratti argamuu qaban jechuu keenya miti.
â˜ Tarii amala garmalee jaallatamaa tokko qabaachu dandeessi. Cinaa biraatin amala badaa qabaachu dandeessi. Garuu amala badaa kana jijjiruuf carraaqu qabdi.
â˜ Amaloota baayâ€™ee barbaachisoo dubartii irraa barbaadamu haala kanaan guduunfun ni dandaâ€™ama:
â˜žIimaana qabaachu- kana jechuun dhugaadhaan Rabbitti amanuu, Guyyaa Aakhiraatti amanuu, Malaykotatti, Ergamtootatti, Kitaabbanitti amanuu fi qadaa wal qadaritti amanuudha. Ergasii, wanta qalbii keessa jiru kana dhugoomsuf hojii gaggaarii hojjachuudha. Hojiin hundarra gaariin amantiin qalbii keessa jiru itti madaallamu salaata sirnaan salaatudha.
â˜žIimaana waliin miidhagduu fi sanyii gaarii irraa yoo taate, suni waa tole!

â˜žTan garaa laaftu, mararfattu taâ€™uu.
â˜žTan ajajamtu fi amanamtu taâ€™uu.
â˜žTan deessu, tan abbaa manaa fi ijjoollee ishii jaallattu taâ€™uu.
â˜žQaruute (aaqila) taâ€™uu. Dubartii aaqila (qaruute) jechuun dubartii wanta addunyaa Aakhiratti ishii fayyadu tan hojjattuu fi wanta ishii miidhu irraa tan fagaattudha. Qarummaan kana malee warra dhiyaa qullaa deeman hordofuu miti.
Ammas, dubbiin fuudhaa heerumaa hin dhumannee tasgabbaaâ€™i. Akkamitti akka kaadhamittu beekun barbaachisaadha.

Kitaaba Wabii
Az-zawaajul Islaamiyy Saâ€™iid,Mahmud Misrii, fuula 185-193

Date Created
December 31, 2018
Author
admin